

Elaija—Nọmba Iri```

Jeff Pippenger

2023-10-13

1856

A nọchiri mmegharị ndị Millerite n'akwụkwọ Aịsaia isi nke asaa site n'amụma afọ iri isii na ise, nke malitere na 742 BC. Afọ iri isii na ise ahụ nke mere n'akụkọ ihe mere eme nke Aịsaia na-anọchi anya afọ iri isii na ise site n'afọ 1798 ruo n'afọ 1863. Alfa na Omega ga-anogide na-egosi ogwugwu, ya na mmalite. Amụma afọ iri isii na ise ahụ na-akọwapụta ọnu mbilite ọnu ugboro asaa megide alaeze ugwu na alaeze ndịda nke Izrel. Nke mbụ n'ime ugboro asaa ahụ megide alaeze ugwu malitere na 723 BC, afọ iri na itoolu mgbe Aịsaia kwusiri amụma ahụ n'ihu eze Ahaz. Nke ikpeazụ n'ime ugboro asaa ahụ megide alaeze ndịda malitere na njedebe nke afọ iri isii na ise ahụ na 677 BC.

Ọbụbụ-ọnu mbụ nke “ugboro asaa” megide Ifrem kwusiri n'afọ 1798, nke bụ oge ogwugwu mgbe e meghere ọhụụ nke Osimiri Ulai nke dị n'isi nke asatọ na nke itoolu nke Daniel. N'amụma, o kporo akara ma mbata nke ozi mmụọ-ozị mbụ ma mmalite amụma nke mmegharị Millerite. Ọbụbụ-ọnu ikpeazụ nke “ugboro asaa” megide Juda kwusiri n'afọ 1844, nke bụ mbata nke ozi mmụọ-ozị nke atọ. Afọ iri na itoolu ka e mesiri, n'afọ 1863, afọ iri isii na ise e gosiputara ná mmalite nke amụma ahụ kporo akara ogwugwu nke mmegharị Millerite, na mmalite nke ụka Seventh-day Adventist nke Laodisia. Afọ asaa tupu 1863, n'afọ 1856, James White bidoro imata na mmegharị Millerite akwusila ibụ ụka Filadelfia ma aghowo ụka Laodisia. Nwa nwa ya nwoke, mgbe o na-edede akụkọ ndụ Ellen White, dere banyere akụkọ ihe mere eme nke afọ 1856, na ozi Laodisia.

“Ozi e zigara ndị Laodisia”

Ndị Adventist na-edebe Ụbọchị-Izu-ike were ọnođụ na ozi ndị e zigara ụka asaa dị na Mkpughe 2 na 3 na-egosi ahumahu nke ụka Ndị Kraịst n'ime otutu narị afọ. O bụ nkwebi okwu ha na ozi a zigaara ụka Laodisia metutara ndị ha n'oge ahụ kporo ndị Adventist aha naanị, ndị na-anabatabeghị Ụbọchị-Izu-ike nke ụbọchị nke asaa. N'otu mkpirikpi edemede nchikọta nke dị na Review nke Oktoba 9, James White welitere ufodu ajuju na-akpali echiche, nke o webatara site n'ikwu:

“Ajuju a na-amalite ozo iputa n'uzo oheru, ‘Onye nche, ginị banyere abali?’ Ugbu a, e nwere ohere naanị maka ajuju ole na ole, a juru iji dotara uche n'isiokwu ha metutara. Anyi na-atukwasị obi na a ga-enye aziza zuru ezu n'oge na-adighi anya.—Review and Herald, Okt. 9, 1856.

“N'ime ajuju iri na otu ahụ o juru, o bụ nke isii kpomkwem ka o lekwasiri anya n'ebe ndi Leodisia no.”

“6. O bughi na onodu ndi Laodisia (ndi di nuri-onu, ndi na-adighi oyi ma o bu oku) na-egosi nke oma onodu nke ogbakọ nke ndi na-ekwuputa ozi nke mmuo ozi nke ato?—Ibid.

“Ajuju ikpezụ ahụ na-ekpughe okwu ahụ n’ihè doro anya:

“11. O bụrụ na nke a bụ ọ̀nọ̀dụ anyị dika otu ndị mmadụ, ọ̀ nwere ezi ntọala ọ̀ bụla anyị nwere ike iji nwee olileanya maka amara Chineke ma ọ̀ bụrụ na anyị egeghi ‘ndumọ̀dụ’ nke Ezi Onyeàmà ahụ ntị? Ana m adụ gi ọ̀dụ ka i zụta n’aka m ọ̀laedo a nwalere n’okụ, ka i wee bụrụ ọ̀garanya; na uwe ọ̀cha, ka e wee yikwasị gi, ka ihere nke ịdị ọ̀tọ̀ gi ghara iputa ihè; teekwa ọ̀gwụ anyị n’anya gi, ka i wee hụ ụzọ. Ka ọ̀tutu m hụrụ n’anya, ka m na-adụ ọ̀dụ ma na-adọ aka ná ntị: ya mere nwee ịnu ọ̀kụ n’obi, cheghariakwa. Lee, ana m eguzo n’onu ụzọ, na-akụ aka: ọ̀ bụrụ na onye ọ̀ bụla anụ olu m, meghee ụzọ, aga m abata n’ebe ọ̀ nọ, soro ya rie nri anyasi, ya onwe ya esokwa m. Onye meriri emerị, aga m enye ya ka ya na m nọdụ n’ocheeze m, dika m onwe m meriri emerị, nọdukwu mụ na Nna m n’ocheeze Ya. Mkpughe 3:18–21.—Ibid.

“O doro anya na eziokwu nke okwu a ka nọ na-amalite ịbata n’uche James White. Mbiputa na-esonu nke Review bu nkuzi e sere n’akuku asaa banyere nzuko asaa ahụ, n’okpuru aha ahụ. N’okwu mmeghe ya, o kwuputara:”

“Anyị aghaghị ikwenye na ụfọdụ ndị na-akọwa Akwukwo Nso nke oge a na-ekwu eziokwu, na a ghaghị ighota ụka asaa ndị a dī ka ndị na-anọchi anya ọ̀nọ̀dụ asaa nke ụka Ndị Kraist, n’ime oge asaa dī iche iche, nke na-ekpuchi usoro oge nke ọ̀gbọ Ndị Kraist dum.—Ibid., Oct. 16, 1856.

“O wee were amuma ahụ, na-ekwuputa maka ụka nke ọ̀ bụla iche iche. Mgbe ọ̀ bjarutere n’uka nke asaa, nke Laodisia, o kwuputara:”

“Lee ka ọ̀ na-eweda anyị ala n’obi dī ka otu ndị nke a bụ nkowa mwute e nyere ụka a. Ma ọ̀ bughị na nkowa a dī egwu bụ ihe oyiyi zuru oke nke ọ̀nọ̀dụ anyị ugbu a? Ọ̀ bụ ya; ọ̀ gaghikwa aba uru ọ̀ bụla ịnwā ịgbana hụ ike nke àmà a na-enyocha nke e zigara ụka Laodisia. Ka Onyenwe anyị nyere anyị aka ịnara ya, ma ritekwa uru site na ya.—Ibid.

“Mgbe o tinyere kolum abuo nye nzuko Laodisia, okwu mmechi ya rioro aririo siri ike:”

“Ndinna m huru n’anya, anyị aghaghị imeri uwa, anu ahụ, na ekwensu, ma ọ̀ bughị ya, anyị agaghị enwe okè n’alaeze Chineke.... Jikwasienu oru a ike ozugbo, ma n’okwukwe nata nkwa amara ndi ahụ e nyere ndi Laodisia na-echeghari. Bilienu n’aha Onyenwe anyi, ka ihè unu mune ka e wee nye aha ya a goziri agozi otuto.—Ibid.

“Nzaghachi si n’ubi ahụ bīara bụ nke na-akpali akpali nke ukwu. G. W. Holt si Ohio dere n’ubochi Oktoba 20:

“Ee, ekwere m n’eziokwu na anyị ndi nọ n’ozī nke atọ, ndi nwere iwu Chineke na okwukwe Jisọs, bụ nzuko a na-agwa okwu a; anyi apughikwa idi ngwa ngwa nke ukwu n’irio ọ̀la-edo a nuchara n’onwunwa na uwe ọ̀cha, na ọ̀gwụ anyi, ka anyi wee hu.—Ibid., Nov. 6, 1856.

“Site n’Ebe Owuwa Anyanwu Ugwu a nuru olu oheru banyere isiokwu a, nke Stephen N. Haskell, nke Princeton, Massachusetts. Di ka onye Adventist nke ubochi mbu, ọ̀ malitere ikwusa ozi oma mgbe ọ̀ dī afọ iri abuo; ugbu a, afọ atọ ka e mesiri, ọ̀ nọ n’ozī nke mmuo ozi nke atọ. Di ka onye muru Akwukwo Nso nke oma, mgbe ọ̀ huro obere edemede mbu White

dere iji webata ajuju banyere uka asaa ahụ, o kpebiri ide edemede sara mbara maka Review:”

“Isiokwu a a na-ekwu maka ya abụwo ihe m ji nnukwu mmasị lebara anya kemgbe onwa ole na ole gara aga.... E duwo m kemgbe oge ufođu ikwere na ozi e zigara ndi Laodisia bu nke anyi; ya bu, nke ndi kwere na ozi nke mmuo ozi nke ato, site n’otutu ihe kpatara ya nke m na-ewere di ka ezi ihe kpatara ya. Aga m ekwuputa abuo.—Ibid.

“Nke a ka o na-eme, n’itinye kolum abuo n’ihe o kwubiri. Ka o na-emechi, o kwuputara:”

“Nkuzi gbasara ozi mmuo-ozi nke ato agaghi, mba, agaghi azoputa anyi, ma e wezuga uwe agbamakwukwo ahụ, nke bu ezi omume nke ndi nsọ. Anyi aghaghi ime ka idi nsọ zuo oke n’egwu nke Onyenwe anyi.—Ibid.

“Ka James White nogidere n’akwukwo nchikota akuko ya banyere ozi e zigara uka Laodisia, echiche ndi ahụ ndi Adventist ndi na-edebe ubochi izu ike na-agu ugbo a n’ime Review bu ihe na-akpali akpali nke ukwu; ma mgbe e ji nlezianya tlee ha n’echiche miri emi na n’ekpere, a huru na ha dabara adaba. Akwukwo ozi ndi e zigara onye nchikota akuko gosiri nkwenye sara mbara n’ozuzu ya, ma gosi na mmeghari ime mmuo amalitela. Na ozi ahụ na-akpali akpali esiteghi n’onu na mkpali efu puta, e gosiputara nke a site n’isiokwu mbu di na Testimony No. 3, nke e biputara n’onwa Eprel, 1857, nke aha ya bu Be Zealous and Repent. O malitere si, “Onyenwe anyi egosila m n’ohu ufođu ihe gbasara uka n’onodu ya ugbo a nke idi nwayoo nwayoo n’okwukwe, nke m ga-akoro unu.”—IT, p. 141. N’ime nke a Ellen White gosiputara ihe e mere ka o hu banyere mwakpo Setan na-awakpo uka site n’oganihu nke uwa na ihe onwunwe.” Arthur White, Ellen G. White: The Early Years, volume 1, 342–344.

Ngaghari Millerite bidoro n’amuma dika nzuko Filadelfia, ma n’afọ 1856 o ghorọ nzuko Laodisia. Afọ asaa ka e mesiri ngaghari ahụ kwusiri, ma nzuko Seventh-day Adventist bidoro dika nzuko Laodisia, o ga-anogidekwa otu ahụ ruo mgbe a ga-asoputa ya n’onu Onyenwe anyi. Ngaghari nke otu nari puku iri anọ na anọ si n’ime igwe aturu nke nzuko Laodisia puta, dika ngaghari Millerite si n’ime igwe aturu nke nzuko Sadis puta. Ngaghari nke otu nari puku iri anọ na anọ na-agbaso ngaghari Millerite n’otu ahiri n’ihi na ngaghari mbu ahụ gbanwere site na Filadelfia gaa na Laodisia, ebe ngaghari ikpeazu ahụ na-agbanwe site na Laodisia gaa na Filadelfia. A na-akowaputa kpomkwem isi ebe mgbanwe si na Filadelfia ruo Laodisia n’akuko ihe mere eme Millerite dika afọ 1856, ya mere a ga-akowaputakwa isi ebe mgbanwe ahụ n’ime ngaghari ikpeazu ahụ, n’ihi na Chineke anaghi agbanwe agbanwe. A na-amata isi ebe mgbanwe ahụ n’Akpughe iri na otu site n’aka ndi amuma abuo ahụ a gburu n’okporo ama.

Ma mgbe ha guchara igba-ama ha, anu ohia ahụ nke na-arigo site n’olulu enweghi ngwucha ga-aluso ha ugu, o ga-meri ha, ma gbuo ha. Ma ozu ha ga-edina n’okporo ama nke nnukwu obodo ahụ, nke a na-akpo n’uzo ime mmuo Sodom na Ijpt, ebe a kpogiderekwala Onyenwe anyi n’obe. Mkpughe 11:7, 8.

Mmeghari ikpeazu ga-anwu, mesia guzoro, ma emesia a kpolite ya n’onu dika okoloto. N’ime ime otu a, o ga-adako na mpi Republican. Mpi Republican ahụ na-emeputa oyiyi nye anu ohia ahụ, ma a na-ekwu maka anu ohia nke oyiyi ya e meputara na Mkpughe iri na asaa, a na-akowaputakwa anu ohia ahụ dika isi nke ise nke natara onya na-egbu egbu, nke a ga-akpolite n’onu dika isi nke

asato. A ga-akpolite ya n'onwu dika nke asato nke sitere n'ime asaa ahụ.

Anụ-ohia ahụ nke diriri adi, ma o dikwaghị adi, obuna ya onwe ya bu nke asato, o bukwa onye sitere n'ime asaa ahụ, o na-alakwa n'iyi. Mkpughe 17:11.

Mpi Republican ga-emeputa oyiyi nke anu ohia ahụ, ya mere a ga-egbu ya, emesia a ga-akpolitekwa ya ozo. Mgbe a kpolitere ya ozo, o ga-abu isi nke asato nke sitere n'ime isi asaa gara aga. Mpi Protestant na-agba n'elu otu anu ohia nke uwa ahụ nke mpi Republican na-agbakwa n'elu ya, ya onwe ya ga-achokwa inwe otu mmeghari amuma ahụ. Mgbanwe sitere na Filadelfia gaa na Laodisia n'ime mmeghari Millerite na-egosi n'ihu mgbanwe sitere na Laodisia gaa na Filadelfia n'ime mmeghari ikpeazu ahụ.

Mgbe ngaghari ikpeazu ahụ natara onya na-egbu egbu n'ubochi Julai 18, 2020, o nwuru dika Laodisia. Mgbe, dika e siri nochite ya anya na Mkpughe isi nke iri na otu, o gbanwere buru Filadelfia, o ga-anochi anya uka nke asato, ya bu, nke sitere n'ime asaa ahụ. Onwu ahụ n'afọ 2020, kwekorọ na mpi Republican, n'ih i na kemgbe oge ogwugwu n'afọ 1989, e nweela ndi isi ala isii. Onye isi ala nke isii natara onya na-egbu egbu, nke a ga-agwo n'afọ 2024. Isi ahụ ga-abuzi isi nke asato nke United States kemgbe oge ogwugwu n'afọ 1989, ma o ga-abu nke sitere n'ime asaa ahụ. Mpi abuo ahụ bu nke isii nke ghoro nke asato. Eziokwu a bu akuku buru ibu nke ozi nke Mkpughe nke Jizos Kraist e meghere akara ya kpomkwem tupu mmechi oge amara.

N'ih i nke a, o di mkpa ka e doo anya banyere akuko ihe mere eme ndi Millerite nke na-anochi anya akuko ihe mere eme anyi ugbo a. Nwanyi White kwadoro etu James White siri tinye Laodisia n'elu mmeghari ahụ n'afọ 1856, ya mere nke a abughi itinye nke sitere n'echiche mmadu. Afọ asaa tupu e jikoo uka Seventh-day Adventist n'iwu na mpi Republican, e ji mkpughe mara ya dika uka Laodisia. Nke a putara na o dibeghi otu ubochi n'akuko ihe mere eme nke uka Seventh-day Adventist mgbe o bu ihe o bu la ozo ma e wezuga idi gba oto, ogbenye, isi, onye nhusianya, na onye aruruala. Eziokwu amuma a na-enye onodu na nkwado maka imata aru ano ahụ na-abawanye njo nke Ezekiel isi nke asato dika ogbo ano nke Adventizim.

Mgbe a na-abiarukwu akuko ihe mere eme nke ndi Millerite site n'usoro afọ iri isii na ise nke Aisaia isi asaa, a ghagh i mata na amuma nke ugboro asaa bu nche anwu amuma nke na-ekpuchi akuko ihe mere eme nile nke ije ndi Millerite. N'afọ 1856, ozi a kporo choochi Laodisia ghoro eziokwu nke oge a nye Adventizim ndi Millerite. Onye na-eweta ozi Laodisia abughi James ma o bu Ellen White, kama o bu Onyeama ahụ Kwesiri Ntukwas i Obi na Onye Nke Ezi-okwu.

Dee-kwa-ra mmuo-oz i nke nzuko Laodisia, si; Ihe ndi a ka Amen na-ekwu, onyeama ahụ kwesiri ntukwas i obi na nke bu eziokwu, mmalite nke ihe Chineke kere eke; Amaara m oru gi nile, na i dighi oyi, i dighikwa oku: o ga-adi m mma ma o buru na i bu oyi ma o bu oku. Ya mere, n'ih i na i bu onye nwayo-nwayo, ma i bughi oyi, i bughikwa oku, aga m agboputa gi n'onu m. N'ih i na i na-asi, Abu m ogaranya, enwetakwara m akunuba, o dighikwa ihe o bu la di m mkpa; ma i maghi na i bu onye di njo, na onye ebere kwesiri, na ogbenye, na onye kpuru isi, na onye gba oto: Ana m adu gi odu ka i zuta n'aka m olaedo a nuchara n'oku, ka i wee buru ogaranya; na uwe ocha, ka e wee yikwas i gi, ka ihere nke igba oto gi ghara iputa ihè; werekwa ogwu anya tee anya gi, ka i wee hu uzo. Ka otutu m huru n'anya, ka m na-abara mba ma

na-adọ aka ná ntị: ya mere nwee ịnụ ọkụ n’obi, chegharịakwa. Lee, anọ m n’ọnu ụzọ, na-aku aka: ọ bụrụ na onye ọ bụla anụ olu m, mepee ụzọ, aga m abata n’ime ya, soro ya rie nri anyasị, ya onwe ya esokwa m. Onye meriri emerị, ya ka m ga-enye ka ya na m nọdụ n’ocheeze m, dika mụ onwe m si merie, soro Nna m nọdụ n’ocheeze ya. Onye nwere ntị, ya nụ ihe Mmụọ Nso na-agwa nzuko nile. Mkpughe 3:14–22.

Onye-Àmà Ezi-okwu na-akọwa na ọ bụrụ na onye ọ bụla “nụ” olu Ya, Ọ ga-abata ma “soro ya rie nri anyasị.” Ọ bụrụ na Laodisia emeghe ụzọ, Kraịst ga-abata ma soro ha rie nri anyasị. Ọ bụrụ na e kwe Kraịst ka Ọ bata, Ọ na-eweta ozi, n’ihi na ihe nnochianya nke iri nri na-anọchi anya nnabata nke ozi. A pụrụ ikwukarị ozi ahụ n’ozuzu dị mfe dị ka naanị ozi Laodisia, ma nke ahụ bụ nlebara anya dị mfe nke ukwu banyere ihe ozi Ọ na-enye na-anọchi anya ya. N’afọ 1856, Hiram Edson weputara usoro isiokwu asatọ nke nwere ozi amụma nke na-agbasawanye nghọta nke “amụma oge” mbụ ahụ nke ndị mmụọ-ozị Chineke duru William Miller ka ọ mata ma kposaa. N’ime isiokwu asatọ ahụ, Edson kowara nke oma afọ iri isii na ise nke Aịsaja asaa.

Mmalite nke ọrụ Miller bụ nchọputa nke oge asaa ahụ, ma afọ asaa tupu ngaghari a kporo aha site n’ozị ya eruo ọgwugwu ya, e nyere Adventizim nke ndị Millerite mkpughe miri emi karị banyere amụma ahụ kpomkwem. E nyere ya n’otu afọ ahụ nke e ji mmụọ nso mata ha dika ndị Laodisia. N’amụma, ụbọchị puku abụọ na narị ise na iri abụọ na ise ka e mesiri, n’afọ 1863, a juru nchọputa mbụ Miller mere banyere oge amụma. Ozi Laodisia nye ngaghari Advent bjarutere n’afọ 1856, Onyenweanyi wee kuo aka n’onu uzo ugboro asato, site n’akuku isiokwu asato, iji hu ma O puru ichota uzo mbata. N’ogwugwu ngaghari ahụ, Ezi Onyeàmà ahụ chorọ iso ndi Ya rie nri onu site n’iri ozi mbu ahụ nke oge sitere na mmalite nke ngaghari ahụ. Ndi Ya juru iri nri ahụ, ma afọ asaa, ma o bu ubochi amuma puku abuo na nari ise na iri abuo na ise ka e mesiri, ndi Ya mechiri onu uzo ahụ nke e mepere site n’igodo Devid nke e tinyere n’aka William Miller. Ha laghachikwuru otu onye amuma Sameria ochie nke jiri ugha zuo ha, si otu a kpuchie akara aka ha ka ha nwuo n’etiti inyinya ibu na odum.

N’afọ 1856, mpi Protestant no n’onodu nsogbu nke ndagwurugwu ohuu, n’ihi na ebe ohuu na-adighi, ndi mmadu na-ala n’iyi. N’afọ 1856, mpi Republican nokwa n’onodu nsogbu.

Afọ 1856, buriri n’oga n’ihu nke ogu ime ihe ike a maara di ka *Bleeding Kansas*, ya bu Agha Okèala Kansas–Missouri. Mgba ahụ bu maka ma Kansas ga-abanye n’Otù Mba ahụ dika steeti nweere onwe ya ma o bu dika steeti ndi ohu. Esemokwu ahụ gunyekwara ogu ime ihe ike n’etiti ndi obibi na-akwado ohu na ndi obibi na-emegide ohu.

N’ubochi Mee 22, 1856, ihe merenu jogburu onwe ya mekwara n’ulo nzuko Senate nke United States, mgbe onye omeiwu Preston Brooks, onye na-akwado igba ohu si South Carolina, jiri mkpara ya wakpoo Senator Charles Sumner nke Massachusetts n’uzo obi ojoo. Sumner ekwuola okwu megide igba ohu nke isiokwu ya bu The Crime Against Kansas, nke kpasuru Brooks iwe nke ukwu. Ihe omume ikpo mkpara a mere ka esemokwu na-arịwanye elu n’etiti Ugwu na Ndida gbasara okwu igba ohu puta ihè.

N’afọ 1856, e hiwere Otu Republican di ka nzaghachi nye ogbaaghara ndoro ndoro ochichi kpatara site n’Iwu Kansas-Nebraska, nke e nyere n’afọ 1854, nke muru mmegide na-eto eto megide

mgbasa ohu n'ime ókèala òhùrù. Emere mgbakò mba mbù nke otu ahù na Philadelphia, a hòròkwa John C. Fremont dì ka onye mbù ha ga-azò òkwa Onyeisi Ala n'ntuli aka nke afò 1856.

Iwu Kansas-Nebraska Act haziri ógbè Kansas na Nebraska ma kwe ka ndì bi n'ógbè ndì ahù kpebie ma ha ga-ekwe ka ìgba ohu dì n'ime ókèala ha. Echiche a, nke a maara dì ka “popular sovereignty,” kagburu n'ezie Missouri Compromise nke 1820, nke machibidoro ìgba ohu n'ebe ugwu nke akara 36°30' n'ime Louisiana Territory. Iwu ahù nwere mmetùta miri emi n'ìhe gbasara ìgba ohu n'ógbè ndì ahù. O weghachiri esemokwu nke mpaghara dì iche iche, n'ìhi na o mepere ohere na ìgba ohu pùrù ìgbasa ruo n'ebe e lerebu anya dì ka ala nweere onwe ya, dìka Kansas. Iwu Kansas-Nebraska Act gafere butere osò mbata nke ndì nkwardo ìgba ohu na ndì na-emegide ìgba ohu banye n'ime Kansas Territory, onye ò bula na-atù anya imetùta nsonaazù ntuli aka nke “popular sovereignty.” Asòmpi a maka ijide ógbè ahù butere ògù ime ìhe ìke na oge enweghì iwu a maara dì ka Bleeding Kansas n'afò 1856.

Ntuli-aka onye isi ala nke afò 1856 bụ ìhe omume ndòrò ndòrò òchìchì dì mkpa. O gosipùtara asòmpi ùzò atò n'etiti Democrat James Buchanan, Republican John C. Fremont, na onye búbù Onye isi ala Millard Fillmore nke American Party. James Buchanan meriri ntuli-aka ahù ma burù Onye isi ala nke 15 nke United States.

A na-amakarì òchìchì James Buchanan n'ìhi òdìda ya n'ìnagide nke òma esemokwu na nkewa ndì na-arìwanye elu n'etiti Ugwu na Ndìda, nke mechara bute ntiwapù nke Agha Obodo America obere oge ka ò hapùsirì òfìs. A na-elekarì òchìchì ya anya dì ka otu n'ime òchìchì onye isi ala ndì kasì enwebeghì ìhe ìga nke òma n'akùkò ìhe mere eme America, n'ìhi nnukwu òdìda ndì a n'ìdu ndú na n'ìjikwa nsogbu.

Mkpebi Dred Scott a ma ama n'afò 1857, kwupùtara na ndì ohu, ma ndì a ka nò n'ohu ma ò bụ ndì a tòhapùrù, abùghì ùmù amaala, nakwa na ha enweghì ìke ìgba akwùkwò n'ùlòikpe etiti. O kwupùtakwara na Congress enweghì ìke ìgbochi ìgba ohu n'ókèala ndì United States. Onye Democrat, Buchanan, kwadoro Mkpebi Dred Scott nke na-akwado ìgba ohu n'ìhu òha.

Ò bughì naanì na nkwardo Buchanan, onye Democrat na-akwado ìgba ohu, nyere ohere ka esemokwu ahù kawanye njo ruo n'ìda n'Agha Obodo, kama kwa, enweghì ìke ya ìjikwa ònòdù akù na ùba nke mba ahù butere Mgbagwoju Akù na Ùba nke 1857, nke bụ otu n'ime mmebi akù na ùba kasì n'akùkò ìhe mere eme America tupu Nnukwu Mbelata Akù na Ùba ahù. Mgbagwoju Akù na Ùba nke 1857 butere nnukwu ndakpò akù na ùba siri ìke nke gara n'ìhu ruo òtùtù afò. Ùlòrù azumahìja na ùlò akù mechiri emechi, enweghì òrù mubara, ahìja òkè akù na ùba adaala.

N'oge òchìchì Buchanan, steeti ndìda malitere usoro ha nke ikewapù onwe ha na Union, ha wepùrù onwe ha n'ìhi ntuli aka nke Republican Abraham Lincoln n'afò 1860. Buchanan jiri ùzò nwayò na-adìghì eme ìhe ìke lebara nsogbu nkewa ahù anya, na-ekwu na òchìchì etiti enweghì ìkike ìgbochi nkewa ahù n'ìke. Enweghì omume kpebisiri ìke a mere ka mmegharì nkewa ahù nweta ume ma gbasaa ngwa ngwa. Enweghì nduzi siri ìke n'aka ya na ala azù ya ime ìhe kpebisiri ìke ìji dozie nsogbu nkewa ahù nyere aka n'echiche ndìda na ha nwere ìke ìhapù Union n'enweghì izute mgbochi agha.

N'afọ 1860, a hoputara Abraham Lincoln, onyeisi ala mbu nke otu Republican. N'ubochi Jenuwari 1, 1863, Onyeisi Ala Lincoln banyere aka ma weputa Mkpasa Nnwere Onwe ikpeazu, nke kwuputara na a ga-ahapu ndi niile no n'ohu n'okèala ndi Confederacy jidere ka ha buru ndi nweere onwe ha. Iwu nchikwa a meturu Agha Obodo ahụ n'uzo di ukwu, n'ihu na o gbanwere ogo ahụ ka o buru mgba o bughị naani iji chekwaa Njiko ahụ, kamakwa iji kwusi igba ohu. Mkpasa Nnwere Onwe ahụ akwusighi ozugbo ndi niile no n'ohu. O metutara kpomkwem naani n'okèala ndi Confederacy jidere, ebe ikike Njiko ahụ pere mpe. Ka ndi agha Njiko ahụ na-aga n'ihu ma na-enweta ochichi n'okèala ndi Confederacy, a malitere imezu mkpasa ahụ, a kpoorokwa ndi no n'ohu n'ebe ndi ahụ ka ha buru ndi nweere onwe ha. Mkpasa Nnwere Onwe ahụ bu nzoukwu di oke mkpa n'uzo gara n'ihu ruo n'ikpochapu igba ohu kpamkpam n'United States, ma mekwaa uzo maka inakwere Ndezighari nke Iri na Atọ nke Iwu Nso nke U.S., nke e mere ma kwado ya n'ubochi Disemba 6, 1865.

Mpi Republican malite n'afọ ndi 1850 gaa n'ihu no n'ogba aghara nke okwu igba ohu. Nkewa abuo ndi bu isi n'ime mba ahụ ka e ji ha nochie klaasi abuo ndi bu isi nke echiche ndoro ndoro ochichi. Usoro nkewa malitere n'afọ 1856 ka igwe ndi na-emegide igba ohu na ndi na-akwado ya batara n'ogbe Kansas n'igbalị ikwado echiche ha banyere igba ohu, n'otu oge ahụ a na-ekewa Philadelphia n'aka Laodicea. Ndi Democrat bu ndi na-akwado igba ohu, ndi Republican bukwa ndi na-emegide igba ohu.

N'afọ 1856, Kansas na-agba obara nochiri anya obere onyinyo nke agha ahụ na-abia. N'afọ ahụ ka a hoputara onye Democrat na-akwado igba ohu ka o buru isi nke mpi Republican, ma ndu ya na-adighi aru oru ghorọ akara nke ochichi onye isi ala na-adighi aru oru, ruo n'ubochi ikpeazu ndi a nke nso a. O buru uzo bia tupu onye isi ala Republican mbu, onye a manyere ihicha ogbaghara e hapuru site n'ochichi onye isi ala Buchanan.

Ka o na-erule afọ 1863, mpi Republican nyere iwu nchikwa kacha nwee idi mkpa n'akuko ihe mere eme nke anu ohia nke uwa nke Mkpughe iri na ato. Iwu nchikwa ahụ na-ekwu okwu banyere ohu. Otu paragraaf nke nkwaputa ahụ na-ekwu, "Na n'ubochi mbu nke Jenuwari, n'afọ nke Onyenwe anyi otu puku nari asato na iri isii na ato, mmadu niile ejidere di ka ndi ohu n'ime Steeti o bula ma o bu akuku Steeti e kpoputara ichi, ndi bi na ya ga-adi n'oge ahụ na nnupuisi megide United States, ga-abu n'oge ahụ, site n'oge ahụ gawa, na ruo mgbe ebighi ebi ndi nweere onwe ha; ma Goomenti Nchikwa nke United States, tinyere ikike agha ala na nke agha mmiri ya, ga-amata ma chekwaa nnwere onwe nke ndi di otu ahụ, o gaghikwa eme ihe obula ma o bu omume obula iji gbochie ndi ahụ, ma o bu onye obula n'ime ha, n'oru mgbalị obula ha puru ime maka nnwere onwe ha n'ezikwu." O bu ezie na ngwota nke nsogbu ohu ahụ ezughị ezu n'akuko ihe mere eme n'oge ahụ, a na-amata isi ihe di n'Iwu Ukwu ahụ mgbe Lincoln dere, "mmadu niile ejidere di ka ndi ohu n'ime steeti o bula ... ga-abu n'oge ahụ, site n'oge ahụ gawa, na ruo mgbe ebighi ebi ndi nweere onwe ha."

Lincoln no na-alaghachi n'ukpuru ntola e kwuputara n'Iwu Ncheta Ala, nke na-akowa na "e kere mmadu niile ha nhata." Lincoln no na-alaghachi n'ezikwu ntola n'otu oge ahụ mpi Protestant no na-aju amuma ntola ya, nke bu amuma gbasara igba ohu. Ya mere, n'oge ahụ kpomkwem mpi Republican no na-eme "iwu ntuziaka onye isi" ya kasi di mkpa n'akuko ihe mere eme banyere igba

ohu, mpi Protestant mere iwu ntuziaka onye isi ya kasị dī mkpa n'akụkọ amụma ya banyere amụma igba ohu, nke iyi na ọbụbụ ọnu Mosis nọchiri anya. Mpi Republican hōrōrō ịlaghachi n'ntọala, mpi Protestant hōrōrō ijū ntọala ya ma laghachikwuru ndị ahụ a dōrō ya aka ná ntị ka ọ ghara ịlaghachikwuru ha ọzọ.

N'afọ 1863, e kewara mpi Republican n'ogige abụọ, dika e kewara alaeze Izrel oge ochie n'oge Jeroboam na Rehoboam. N'afọ 1863, e jikọtara mpi Protestant n'uzọ iwu na mpi Republican, dika e gosiri ya site n'ebe ịchụàjà abụọ Jeroboam wuru na Bethel na Dan. Mpi abụọ ahụ na-agaghari n'akụkọ ihe mere eme n'usoro yiri ibe ha, ma akụkọ ihe mere eme nke 1863, karịsịa, na-anọchite anya akụkọ ihe mere eme nke ụbọchị ikpeazụ.

A na-emeghari akụkọ ihe mere eme nke ndị Miller n'akụkọ ihe mere eme nke narị puku otu na iri anọ na anọ, ma e nwere ntakiri nkwuputa amụma na-esonyere ya. Otu n'ime nkwuputa ndị ahụ bụ na ndị e lekwasiri anya mbụ n'akụkọ ihe mere eme nke ndị Miller bụ ndị nọ n'èzí mmeghari ahụ, ma emesia buru mmeghari ahụ n'onwe ya. N'ime mmeghari nke narị puku otu na iri anọ na anọ, olu abụọ nke Mkpughe iri na asatọ na-akowaputa igwè mmadu abụọ a lekwasiri anya, ma ndị a e lekwasiri anya nọ n'usoro megidere nke akụkọ ihe mere eme nke ndị Miller. Ndị a lekwasiri anya mbụ bụ ndị Chineke, olu nke abụọ bụkwa igwè aturu ọzọ nke Chineke, ndị ka nọ na Babilon.

Ntuziaka amụma ọzọ bụ na, ọ bụ ezie na akụkọ ihe mere eme abụọ ahụ na-apu n'otu ụka gaa n'uka ọzọ, ndị Millerite si na Filadelfia banye na Laodisia, ma nnukwu mmeghari nke mmuo-ozu nke ato si na Laodisia gaa na Filadelfia. Nke a na-akowaputa na ndị Millerite si n'uka nke isii banye n'uka nke asaa, ndị otu narị puku iri anọ na anọ kwa na-apu n'uka nke asaa gaa n'uka nke asatọ, nke sitere n'ime asaa ahụ.

Mpi Republican bidoro mmeghari ya site n'obodo na-akwado igba ohu gaa n'obodo na-emegide igba ohu n'akụkọ ihe mere eme gbara afọ 1863 gburugburu. Nsogbu nke akụkọ ihe mere eme ahụ guzobere otu ndoro ndoro ochichi abụọ nke bụkwa otu ndị mmegide ahụ n'ime "ụbọchị ikpeazụ" ndị a. Dị nnọọ ka e gburu onye isi ala Republican mbụ nke sitere n'akụkọ ihe mere eme ahụ n'ime ụbọchị ole na ole mgbe agha ahụ gwusiri, otu a ka e gburu onye isi ala Republican ikpeazụ ahụ n'uzọ ihe nnọchianya, wee hapu ya n'okporo áma dī ka onye nwuru anwu mgbe uwa nọ n'inuri ọnu. E gburu ya, ọ bughị naanị n'ime ụbọchị ole na ole mgbe Agha Obodo ahụ gwusiri, kama kpomkwem tupu agha obodo ikpeazụ amalite.

Onye isi ala mbụ nke ndị Republican bụ onye isi ala nke kacha adighi aru ọru nke oma n'akụkọ ihe mere eme America kpara ụzọ ya, ma onye isi ala ikpeazụ nke ndị Republican ka otu ihe ahụ ga-akpa ụzọ ya. Adighi aru ọru nke oma nke onye isi ala Democratic kpara ụzọ onye isi ala mbụ nke ndị Republican butere nsogbu ahụ nke mechara tolite buru agha obodo, ma otu adighi aru ọru nke oma ahụ ka ugbu a na-eme. Onye isi ala Democratic nke na-akpa ụzọ onye isi ala ikpeazụ nke ndị Republican jikwaa akụ na ụba n'uzọ nke mere ka odida akụ na ụba kacha ukwuu n'akụkọ ihe mere eme America ruo n'oge ahụ pụta. Mpi abụọ ahụ na-agba n'usoro yiri ibe ha ruo na iwu ụbọchị Sọnde. N'afọ 1863, ọgbọ mbụ nke mpi abụọ ahụ malitere, ma n'ihe gbasara mpi abụọ ahụ, ọgbọ nke anọ na nke ikpeazụ ga-eche ihu n'ebe ọwụwa anyanwu, ma kpọọ isi ala nye anyanwu.

Ozi Elijah na-abiakarị mgbe niile sochiri ikpe Chineke na-akwado ozi ịdọ aka ná ntị ahụ. Ụwa mmadụ ugbu a na-ebi ndụ dika ndị mmadụ biri tupu ịju mmiri. Ha na-eri ihe, na-anụ ihe ọñụñụ, ma na-atụ anya na ndị nnukwu ọchịchị teknụzụ nke ụwa ga-edozi nsogbu ọ bụla pụrụ ibilite. Okwu Chineke na-egosi na ụwa ugbu a nọ n'ọnụ ụzọ nnukwu nsogbu dị egwu.

“Gịnị banyere abalị?” Ọ bụ na m na-amata ihe ozi ndị a pụtara? Ọ bụ na m na-aghọta ọnọdụ ha nọ n'ọrụ mmechi nke nnukwu usoro mgbake ahụ? Ọ bụ na m maara nke ọma ‘okwu amụma ahụ nke doro anya’ nke mere na m pụrụ ịhụ n’ihe omume ndị na-eme gburugburu m ihe akaebe doro anya na Eze ahụ na-abia adiworị nso n’ọnụ ụzọ? Ọ bụ na m na-enwe mmetụta nke ibu ọrụ nke dīkwasiṛi m, n’ihi ihè nke Chineke enyewo? Ọ bụ na m na-eji nkà ọ bụla e nyefere m n’aka dī ka onye nlekọta ya, n’ọrụ e duziri nke ọma iji napụta ndị na-ala n’iyi? Ka ọ bụ na m bụ onye na-ekpo ọkụ oyi na onye na-enweghị mmasị, onye agbakwunyere onwe ya n’ụwa ọjọọ, na-eji akụ na ikike Chineke nyeworo m, nke ukwu n’imeju onwe m afọ, na-echebara ịdị mfe na nkasi obi nke onwe m echiche kariya ịkwalite ọrụ ya? Ọ bụ na n’ụzọ ndụ m ka m na-ewusi ‘nkwenye ahụ nke nọworo na-enweta ike n’ụwa ike, na ndị Adventist nke Ụbọchị nke Asaa na-enye opi ụda na-edoghị anya, nakwa na ha na-agbaso ụzọ nke ndị nke ụwa’?”

“Anyi na-anụ ụda nzọkụ nke Chineke na-abia ịta ụwa ahụ n’ihi ajọ omume ha. Ọgwụgwụ oge adịla anyị nso. A na-ekekọta ndị bi n’ụwa n’ụkwù-ụkwù ka e wee kpọọ ha ọkụ. Ị ga-ekwe ka e kekọta gị na ahịhịa ọjọọ ahụ? Ị ghọtara na kwa afọ puku-puku, na iri puku ugboro iri, mkpụrụobi na-ala n’iyi, na-anwụ n’ime mmehie ha? Ọrịa ndị ahụ na ikpe Chineke amalitelala ime ọrụ ha, mkpụrụobi na-aga n’ọnwụ n’ihi na ihè nke eziokwu emeghị ka ọ mụnye n’ụzọ ndụ ha.” General Conference Daily Bulletin, April 1, 1897.

Mkpụrụ-obi m ka m ji chọọ Gị n’abalị; ee, site n’mmụọ m nke dī n’ime m ka m ga-achọ Gị n’isi ụtụtụ: n’ihi na mgbe ikpe-ikpé Gị dī n’ụwa, ndị bi n’ụwa ga-amụta ezi omume. Aịsaja 26:9.